

jellemet kell nevelni, amilyenre háború és béke idején egyaránt szükség van: harcra kész erkölcsi jellemet. Ebben két, alapvető értékű állampolgári erény van együtt: az erkölcsi bátorság igazi harcos erénye, meg az önzetlen jóakarát békés erénye. A milliók számára az erkölcsi bátorságnak pótolhatatlan alapja a hazaszeretet és a vallásosság. A kulturának és vallásos értékeknek megismertetése a legszükségesebb célja a nevelésnek; de ép oly mellőzhetetlen az is, hogy az akarat érvényesítésére neveljünk. Mai nevelésünk jó arra, hogy az ifjúság szellemi vagyont gyűjtsön; de arra nem jó, hogy ezt használni is tudja. Ezért kell minden iskolának munkaközösségnek lennie; a tömegek állampolgári nevelését csak ekkor szolgálhatják. A háború a németek sok értékét hozta napvilágra, de ebben nem szabad megnyugodni, hanem a jó béke érdekében erősíteni kell az erkölcsi bátorságot. Evégre a német iskolának végre a Fichte-jelölte útra kellene lépnie. — K. szavai is azt mutatják, hogy aki a nemzet életét szemlélve és megértve jutott nevelői gondolatokra, annak a háború nem változtatja meg, hanem csak megerősíti a nézeteit.

Fichte és Bismarck. A német pedagógiai lapokban Fichte halálának 100. évfordulóján már az elmúlt iskolai évben nagy számmal jelentek meg az ő pedagógiai gondolatait újra ismertető és olvasását ajánló cikkek. Az 1913-ban lefolyt sok, nemzeti ünnepen is állandóan Fichte beszédeire (Réden an die deutsche Nation) hivatkoztak. A háború kitörése óta ez jóformán szakadatlanul történik, egyfelől Fichte eszméinek igazolása, másrészt a maiak lelkesítése alakjában, mindig azzal a céllal, hogy a nemzeti feladatok nagyságát és a nevelés nemzeti feladatait felismeressék. Az utóbbi hónapokban meg Bismarck neve és szelleme jelent meg még többször a német lapokban ugyanazzal a céllal. Jellemzően kapcsolják össze a nagy kancellár német politikáját a német nevelés eszményeivel, a birodalom felemelkedését a német népnevelés fejlődésével, a jövő nemzetközi helyzetén való tanakodást a nevelés feladatainak átvizsgálásával. A jelen teljes átélése, a jövőre való előkészülés Fichte és Bismarck lelkéből táplálkozik; mintha átéreznék a nagy feladatok teljesítésében való személyes részesedés kötelességét és e férfiak munkájának a folytatásában ismernék fel az egyesek életének értelmét! Ezt látva, nem nyomhatjuk el a szemrehányó kérdést: miért van az, hogy mi nem tudunk visszapillantani és alig jut eszünkbe, hogy lelkünket edzené, céljainkat megvilágítaná, ha Széchenyi és kortársai, meg pl. Andrassy és kora lelkét jobban ismernők?! Nevelésünkben miért nem uralkodik Széchenyi szelleme?

A modern nyelvek tanítását a most folyó világháború legközelebről érinti. Ezt élénken szemléltetik a pedagógiai folyóiratok is; ezekben ilyen tárgyú cikkek nagy számmal jelennek meg. A bécsi *Zeitschrift f. d. Realschulwesen* 1915. jan. sz.-ban Bechtel tette szavá a modern filológusok viszonyát Francia- és Angolországhoz; utalt a tanárképzésben beállt nehézségekre és állást foglalt e két nemzetnek eleddig divatos és hagyományos túlbecsülése ellen. Ugyanezt a témát részletesebben fejti ki *Rud. Richter* «A világháború hatása az élő nyelvek tanítására» c. és az említett folyóirat 3. sz.-ban megjelent tanulmányában. Ausztriában használta-